

тарно побоюються за власне життя та життя своїх близьких.

З огляду на викладене вище, вітчизняне законодавство передбачає достатньо комплексну та системну правову охорону діяльності журналістів, що займаються корупційними розслідуваннями. Водночас суттєвим недоліком є відсутність належного процесуального супроводу існуючих матеріальних правових норм у цій сфері.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] від 07 груд. 1984 р. №8073-Х; ред. станом на 06 лют. 2018 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984.– дод. до № 51. – Ст. 1122. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] від 05 квіт. 2001 р. №2341-III; ред. станом на 12 січ. 2018 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25–26. – Ст. 131. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2014–2016 р.р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/>.

Валєєв Руслан Гельманович
к.пед.н., ст. викладач кафедри

Чуриков Дмитро Сергійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК СТАДІЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Реформування правоохоронних органів, становлення Національної поліції є важливим та однією з найбільш дієвих перетворень українського суспільства на шляху до євроінтеграції та розбудови правової, демократичної та соціальної держави. Разом з усвідомленням значення та кардинальності відповідних реформ, громадськість та наукова спільнота наголошують на необхідності дотримання системності та науковості змін. Ці вимоги обумовлюють інтерес фахівців до ключових положень чинного законодавства, що регламентує утворення та функціонування органів Національної поліції. Зокрема, заслуговує на увагу така законодавча новела, як «превентивна діяльність» поліцейських.

У цілому превенцію злочинів фахівці широко розуміють як складову протидії злочинності, виокремлюючи спеціальну превенцію, спрямовану на недопущення злочинів з боку конкретних осіб та загальну превенцію, орієнтовану на запобігання злочинам з боку невизначеного числа осіб. При цьому об'єктами превенції, крім осіб, також є криміногенні детермінанти вчинення злочинів.

Здійснивши етимологічний та семантичний аналіз суміжної термінології, І. Волокітенко пропонує наступну дефініцію: «превентивна діяльність – це особливий вид діяльності поліцейських, які у своїй праці попереджають та (або) запобігають учиненню правопорушень у сфері публічного порядку»[1]. Це ви-

значення обмежує обсяг превентивної діяльності поліцейських лише запобіганням правопорушенням у сфері публічного порядку, з чим можуть посперечатись, наприклад, фахівці у галузі оперативно-розшукової діяльності. Наприклад, С. Сафронов активно використовує поняття «оперативна превенція злочинів», яку інтерпретує «як засновану на етико-правових принципах і приписах законодавства діяльність суб'єктів ОРД щодо виявлення помислу на вчинення злочину та здійснення психологічного впливу на його носія з метою недопущення реалізації злочинних задумів, намірів і бажань в будь-яких фактичних проявах діяння» (2). Ця позиція виглядає обґрунтованою, оскільки, згідно з вимогами п. 1 частини першої ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані здійснювати профілактику правопорушень [3, ст. 7].

Таке законодавче формулювання акцентує важливість співвідношення понять «превенція злочинів» та «профілактика злочинів». Відповідно до п. 1 частини першої ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», серед основних повноважень поліції – здійснення *превентивної* та *профілактичної* діяльності, спрямованої на *запобігання* вчиненню правопорушень [4, ст. 23]. Отже, зазначені поняття не можна визнати тотожними за змістом і обсягом.

Порівняння та співставлення суміжних понять пропонує С. Сафронов. За його цілком ґрунтовними роздумами, «якщо існують *стадії* скоєння злочину, цілком логічним буде наявність *етапів* випереджувальної діяльності з боку правоохоронців на кожній з цих стадій. Відповідно, при розмежуванні понять «попередження» та «превенція», а зокрема й «запобігання» та «припинення», буде доцільним враховувати вчення кримінального права про стадії скоєння злочину...» (тут і далі курсив наш – РВ). За висновками дослідника, профілактика здійснюється «Поza межами механізму діяльності суб'єкта злочину» [5, с. 38]. У свою чергу, «превенція починається з моменту виявлення злочинного умислу і здійснюється *до моменту початку реалізації* цього умислу в діях» [5, с. 52]. З моменту початку діяння, спрямованого на реалізацію злочинного умислу поліцейські здійснюють попередження злочинів, а зі стадії готування до злочину або замаху на нього здійснюється *запобігання* злочинам та їхнього припинення.

Визнаючи логічність та концептуальність запропонованого С. Сафроновим співвідношення споріднених термінів профілактика-превенція-попередження-запобігання-припинення як певних стадій протидії злочинній діяльності, ми вважаємо за доцільне співставити ці висновки з положеннями чинного профільного закону, який визначає превентивні поліцейські заходи. Як акцентують фахівці, «із прийняттям нового Закону «Про Національну поліцію» стратегічними напрямками діяльності поліції визнано превенцію (роз'яснювально-превентивну діяльність) та інтвенцію (застосування легітимних заходів примусу)» [6].

Ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» перераховує превентивні заходи, які може застосовувати поліція: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів

фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування.

Аналіз відповідних заходів свідчить, що окремі з них передбачають застосування на стадії вчинення злочину. Зокрема, поверхневу перевірку речі або транспортного засобу можна здійснювати якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб, а також «якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено» [4, ч. 4 ст. 34]. Більш того, в певних випадках можливість застосувати превентивні заходи виникає вже після вчинення злочину. Ту ж саму поверхневу перевірку речі або транспортного засобу можна здійснювати «якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення». Це в повній мірі стосується й зупинення транспортного засобу як превентивного поліцейського заходу. Він застосовується: якщо водій порушив Правила дорожнього руху; якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу; якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди тощо [4, ч. 1 ст. 35]. Проникнення до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду як превентивний поліцейський захід може бути здійснений у зв'язку з «безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину» [4, ч. 1 ст. 38].

Хоча зазначені у попередньому абзаці поліцейські заходи у перерахованих випадках нібито мають репресивний та ретроспективний характер, але більш важливо, що вони до того ж мають превентивний характер, оскільки повинні запобігти іншим правопорушенням, в першу чергу з боку осіб, відносно яких вони застосовуються. При цьому більшість інших превентивних заходів та підстав для їхнього застосування (ст. 31–41 Закону України «Про Національну поліцію») мають безсумнівно превентивний, попереджувальний характер.

При цьому з огляду на зміст превентивних поліцейських заходів не можна погодитись з вищезазначеним визначенням превентивної діяльності, яка обмежує протидію протиправним діям лише сферою публічного порядку. Такий висновок скоріше обумовлений структурою Національної поліції, у якій підрозділи колишньої міліції громадської (публічної) безпеки трансформувались у підрозділи превенції. При цьому існує певна структурна та термінологічна невизначеність, оскільки ані профільний закон у статті «Загальна система поліції» [4, ст. 13], ані Положення про Національну поліцію [7] не передбачає наявності поліції превенції або превентивної діяльності. Разом з цим, відповідно до Наказу Національної поліції від 27.11.2015 р. функціонує Департамент превентивної діяльності та відповідні управління в областях, натомість підрозділи у територіальних органах Національної поліції мають назву «сектори превенції» [8].

Отже, можемо констатувати, що превентивна діяльність беззаперечно є складовою протидії злочинності, але її концепція потребує подальшого наукового пошуку. На цей момент можна визнати неприпустимість обмеження превентивної діяльності лише сферою недопущення правопорушень у галузі публічного порядку. При цьому можлива інтерпретація превентивної діяльності як певної стадії протидії злочинності, оскільки, хоча деяким превентивним полі-

цейським заходам притаманний ретроспективний характер, навіть вони переслідують мету загальної та спеціальної превенції.

1. Волокітенко І. Адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності Національної поліції / Ігор Волокітенко // *Visegrad Journal on Human Rights*. – 2016. – № 6. – ч. 2 – с. 42-46.
2. Сафронов С.О. Організація превентивної діяльності оперативних підрозділів ОВС України / С.О. Сафронов // Харківській нац. уні-т внутр. справ, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua>
3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ // *Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 22, ст. 303.
4. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII // *Відомості Верховної Ради*. – 2015. – № 40-41, ст. 379.
5. Сафронов С.О. Поняття превенції злочинів та її співвідношення з однорідними поняттями / С.О. Сафронов // К.: Бібліотека України (LIBRARY.UA). Електронний ресурс. Режим доступу: <http://library.ua/m/articles//download/8872/2788> (дата звернення: 25.02.2018)
6. Дідик Н.І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції / Н.І. Дідик // *Вісн. Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка*. – 2016. – № 2. – С. 188-194.
7. Положення про Національну поліцію, затверджене Кабінетом Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877.
8. Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: Наказ МВС України від 27.11.2015 № 123.

Варава Володимир Вікторович
к.ю.н., доц., в.о. завідувача кафедри
кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛУЖБИ ДЕТЕКТИВІВ У СКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У 2017 році Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) в Україні та Національна поліція розпочали спільний пілотний проект на базі Бориспільського відділу поліції, який об'єднав функції оперативників та слідчих під єдине підпорядкування.

З 1 червня 2017 року у восьми регіонах країни започатковано проект “Полицейські детективи”, де близько 90% особового складу підрозділів кримінальної поліції переведені в статус слідчих. Зокрема, цей масштабний експеримент проводять в Запорізькій, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській та Хмельницькій областях.

Даний експеримент було запроваджено для того, щоб знайти оптимальний баланс між інститутом слідчих та інститутом детективів [1].

Підрозділ детективів у складі 45 співробітників вже працює в апараті Національної поліції [2].

Також керівництвом Національної поліції прийняте рішення щодо утворення детективних підрозділів у структурі апаратів ГУ НП України.

У першому кварталі 2018 року МВС запланувало створення нової служби детективів, де працюватимуть універсальні працівники – детективи, що будуть і слідчими, і оперативниками одночасно.

Зазначені новації дозволять насамперед уникнути бюрократичної перепи-